

Identitats, cultures, processos migratoris i integració a l'Hospitalet del segle XX

Resum del seminari organitzat pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet. Sessions realitzades d'octubre a gener 2001

ANNA SIMÓ

Coordinació:
Lluís Esteve

Narradora:
Anna Simó

Participants:
M. Carmen Barragán, *historiadora*
Pepa Domingo, *educadora*
Lluís Esteve, *mestre*
Juana Ibáñez, *antropòloga*
M. Pilar Massana, *treballadora social*
Miguel Ángel Montón, *historiador*
Clara Parramon, *antropòloga*
Montse Pérez-Portabella, *psicòloga*
Anna Simó, *filòloga*

Introducció

Les persones que hem format part d'aquest seminari ens hem reunit durant cinc tardes per debatre el tema. Prèviament els i les participants, amb la bibliografia facilitada pel CEL'H, havíem llegit una vintena d'articles i publicacions diverses.

La síntesi dels aspectes del debat que des del Seminari s'han considerat centrals s'articulen al voltant de tres punts:

- 1 Aspectes generals
- 2 Aspectes específics del procés a l'Hospitalet
- 3 Propostes i reflexions

Volem destacar que una part del debat s'ha centrat en l'ús, abús i els continguts d'un seguit de conceptes recurrents, alguns dels quals són utilitzats en aquest document sense cap càrrega negativa ni prejudici ("il·legal", "sense papers", "integració", "immigrat/immigrant", etc.)

1. Aspectes generals

El Seminari ha tractat sobre temes que són al carrer, s'ha debatut en bona part sobre reflexions generals; l'Hospitalet ha centrat part del debat, però no s'ha aprofundit en el procés local tant com en el general, bàsicament perquè les conclusions en aquest punt són aplicables sens dubte a l'àmbit hospitalenc.

Identitat col·lectiva, sociocultural

Una de les capacitats humanes consisteix a poder compaginar harmònicament més d'una experiència o vivència d'identitat cultural. La possibilitat d'adquisició d'hàbits, costums, sentiments d'adscripció i/o idioma que ens siguin nous no és incompatible, sinó al contrari, amb els hàbits, els costums, els sentiments d'adscripció i/o idioma que ja tinguem. A més, tenir clara la pròpia identitat ens facilita d'incorporar-hi aportacions noves. No es tracta de renunciar a res, sinó de conviure, intercanviar i enriquir-se mútuament.

En aquest sentit, i centrant-nos en l'adquisició de l'idioma, l'aprenentatge del màxim de llengües i especialment les que es parlen en l'entorn quotidià és un enriquiment personal; en l'etapa infantil i juvenil n'és molt més fàcil l'aprenentatge, i això alhora afavoreix la formació i el desenvolupament de les capacitats personals i les oportunitats socials i laborals presents i/o futures. Les administracions i les institucions han de possibilitar que les persones immigrades aprenguin la llengua o les llengües oficials al territori tan aviat com sigui possible, i això passa per una oferta pública suficient i adequada a les necessitats, per la divulgació efectiva dels recursos disponibles i, en el cas de Catalunya, per un ús normal i igualitari dels dos idiomes oficials en relació amb la població que arriba.

Els processos migratoris

La mobilitat territorial és un factor inherent a les societats humanes. I trobem punts de coincidència entre les anomenades *onades migratòries* quant a les causes de l'emigració, la percepció que en tenen les societats receptores, els processos d'adaptació a la nova societat receptora de les persones immigrades i de les persones autòctones a la nova realitat, amb totes les matisacions que calguin. Tot allò que considerem diferent o aliè ens resulta estrany i podem rebutjar-ho basant-nos en prejudicis. Es tendeix a revestir l'immigrant amb una càrrega negativa, que va associada a conflictivitat social i econòmica. Immigrants són aquelles persones de classe social baixa, procedent de territoris poc desenvolupats o en procés de desenvolupament, de formació escassa, i sempre són massa. La distinció de fons rau en una qüestió socioeconòmica i no d'origen territorial: a un cap d'una empresa o a un xeic àrab establert a Marbella no se'l sol anomenar ni se'l percep pas com a immigrant, encara que ho sigui. Els processos migratoris es produeixen tant (i molts cops fins i tot més) per la percepció de les possibilitats d'ocupació i millora de l'estatus al país de destí -molts cops sobrevalorades pel que n'expliquen els amics i familiars que hi són o hi han estat i els mitjans de comunicació dels països d'origen- com per les condicions socioeconòmiques al país d'origen.

Factors positius per a la integració

- La creació d'entitats ètniques, cases regionals... Després d'un inici més tancat, en què es troba gent unida per llaços d'origen per recordar la seva terra i reforçar la pròpia identitat, s'inicia un procés d'integració en la vida social i reivindicativa que ajuda a crear llaços socials per lloc de residència. Després de fins i tot una intensificació de les pautes culturals pròpies, que és un recurs més de control davant una situació de desarrelament, es pot produir més fàcilment l'adaptació a la societat d'acollida.

- En el cas de la immigració dels anys 60-75, l'aglutinament a partir dels moviments d'esquerres contra un enemic comú: la dictadura franquista i les condicions socials i de privació de llibertats que va imposar. O la proliferació de l'associacionisme ètnic en relació a les cultures d'origen que, com diu Manel Delgado al seu llibre *Diversitat i integració*, va frustrar l'objectiu del govern franquista d'aconseguir una adscripció espanyola sense fisures dels col·lectius immigrants enfront de la catalana.

Factors negatius per a la integració

- Una situació de crisi, de canvi, socioeconòmicament inestable i/o d'atur mitjà-elevat. La societat receptora té por de perdre allò que té, especialment les classes mitjanes-baixes, i veu en la immigració de classe mitjana-baixa una amenaça.
- Una manca de recursos econòmics, socioculturals i/o personals dels immigrants, que pot propiciar un increment de les situacions de risc d'exclusió social. Aquestes situacions no són privatives del col·lectiu immigrant, ni generalitzades en ell, però es veuen sovint amplificades per la desinformació social i pel paper distorsionador de molts mitjans de comunicació, que es basa massa indiscriminadament en prejudicis i alhora els alimenta. En el cas de la immigració extracomunitària els riscos d'exclusió social es poden reforçar amb la sensació d'impunitat d'alguns membres del col·lectiu en la comissió d'actes delictius, que, a qui més perjudiquen és als mateixos col·lectius immigrants en la mesura que es generalitzen com a atribut de la seva condició de persones immigrades.
- Una manca de polítiques que possibilitin fer front als canvis i els conflictes que crea una situació de moviment migratori. D'una banda, les restriccions en l'entrada i permanència al país -que produeixen l'explotació dels il·legals o sense papers i el manteniment de la precarietat- i la restricció dels drets de ciutadania, que hi afegeix una barrera en la participació social. D'altra, la falta de previsió i d'inversió social (habitatge, condicions urbanístiques, evitar la formació de ghettos que reforcin la sensació d'"invasió" i dificultin la interrelació, serveis socials i sanitaris, formació, programes d'informació i sensibilització), si és que no hi ha directament l'estratègia restrictiva i la voluntat política de no prevenir ni invertir socialment i d'instrumentalitzar els temors de la societat d'acollida, la qual cosa pot provocar problemes de convivència i enfrontaments que són innecessaris si la política d'acolliment és adequada.

2. Aspectes específics del procés a l'Hospitalet

- El doble procés de canvi que visqueren sectors amplis de la població hospitalenca entre les dècades de finals dels 20 fins als 60: canvi de sistema de vida (de pagès i menestral a urbà) i l'arribada d'un nombre proporcionalment molt elevat de persones immigrades de la resta de l'Estat, factors pràcticament simultanis que afegiren dificultats al procés d'adaptació als canvis.
- La funció reivindicativa i recreativa de les entitats ciutadanes, especialment les veïnals durant la dècada dels 70 i posteriors, en barris amb una manca absoluta de serveis; aquestes activitats socials i festives creen cohesió i identitat de barri.

- A partir d'aquesta identitat de barri que és característica específica de l'Hospitalet, s'arriba progressivament a la identitat ciutadana, sigui perquè durant la transició els moviments veïnals en determinats moments esdevenen de reivindicació global de la ciutat, sigui per la intervenció municipal posteriorment, sigui perquè determinades manifestacions inicialment de barri s'han fet extensives a altres zones de la ciutat (com la processó de la Cofradia 15+1, l'única manifestació cultural ciutadana que ha tingut un ressò important als mitjans de comunicació generals, que ha generat més expectativa fora de la ciutat que dintre). Volem destacar algunes iniciatives per crear identitat de ciutat, com ara la campanya L'H* (de trobada de cada hospitalenc hospitalenca amb la seva ciutat), en certa manera els Premis Ciutat de l'Hospitalet (de trobada col·lectiva i reconeixement de les diverses entitats i persones que fan ciutat) i els intents, poc reeixits ara per ara, de crear símbols ciutadans, com l'Acollidora.
- D'altra banda, cal destacar la creació i el desenvolupament de la xarxa de transport urbà i interurbà com a factor de cohesió ciutadana, si bé en aspectes com la denominació i la retolació de les parades de metro s'ha desaprofitat fins al moment l'oportunitat de contribuir a crear identitat i cohesió de ciutat ("Santa Eulàlia", "Torrassa" o "Florida" en lloc de "L'Hospitalet-Santa Eulàlia", "L'Hospitalet-Torrassa...")
- Un factor que ha dificultat la creació d'identitat ciutadana ha estat la dependència de Barcelona pel que fa a determinades polítiques de gestió i determinats serveis que quedarien justificats pel nombre d'habitants (la manca de places de maternitat o una oferta àmplia i diversa d'oci, per citar-ne dos).

3. Propostes i reflexions

- En la línia de potenciar els factors afavoridors de la integració, cal que des de l'administració local es duguin a terme polítiques de previsió social (en el marc de plans plurianuals integrals, interdisciplinaris), de sensibilització contra els prejudicis, de correcció de desequilibris entre zones de la ciutat, d'adopció d'eines de participació ciutadana plena (un consell de la immigració en què participin activament els col·lectius de persones immigrades com en els consells constituïts en altres poblacions, una oficina d'atenció i consulta davant de qualsevol tipus de discriminació, el dret a vot en les eleccions municipals), fent un èmfasi especial a la feina amb les generacions d'immigrats més joves. Hi continuen tenint un paper important per jugar les associacions i les organitzacions ciutadanes, tant reivindicatiu com recreatiu i d'increment de la participació i la representació ciutadana.
- Caldria crear les condicions perquè la població autòctona, especialment la que té feines d'atenció al públic, es plantegi de conèixer les paraules de relació bàsica de les llengües de les poblacions estrangeres que s'assenten al municipi. Caldria assegurar que els llocs públics d'atenció a la ciutadania, especialment als barris on hi ha més concentració de residents estrangers, hi hagués disponibilitat d'atendre les persones immigrades oralment i per escrit en les seves llengües.
- Les identitats de barri són una característica hospitalenca: l'acció pública les impulsa?. Les actuacions com atorgar més pes als districtes, entre d'altres, són elements susceptibles de debilitar aquesta característica?

- La inserció al medi és un contingut fonamental de l'ensenyament obligatori. Les escoles haurien de treure profit al material existent sobre història de l'Hospitalet, i caldria formar el professorat que encara no coneix la història de la ciutat.
- S'ha plantejat en el Seminari, el debat sobre quines manifestacions culturals s'inclouen dins la classificació/classificacions de "catalanes", "de Catalunya" o "a Catalunya". Aquest debat ha girat a l'entorn de quines són les condicions perquè manifestacions culturals com la processó dels 15+1 es consideri patrimoni cultural col·lectiu, quin seria el procés col·lectiu per afavorir aquesta inclusió. Si es vol promoure o no... Com ho viuen els protagonistes d'aquestes manifestacions culturals. *Fins a quin punt la processó dels 15+1 s'ha convertit i és considerada un element identitari de l'Hospitalet.*

Respondre aquestes preguntes necessitaria un Seminari monogràfic, i cinc sessions han donat per a molt, però no per a tant...